

Corsendonk® *bier*

ZALIG GENIETEN

Distr.: N.V. Brouwerij Corsendonk 2360 Oud-Turnhout Tel. 014/ 41.39.72

Corsendonca

Trimestrieel tijdschrift
9de jaargang
Nr. 4, december 1992

V.u. : Hugo Miguet
Sprinkhaanweg 4
2360 Oud-Turnhout

Kantoor van afgifte : Oud-Turnhout

VOOR AL UW FEESTEN

ALTA RIPA

**Engelstraat 6 2360 Oud-Turnhout
Tel. 014/ 67.12.71**

VERZEKERINGSKANTOOR

JAN AERTS

ALLE VERZEKERINGEN

**St.-Antoniusstraat 20 2360 Oud-Turnhout
Tel. 014/ 42.30.92**

CORSENDONCA

Woordje van de voorzitter

1992 zit er (ongeveer) op. Meestal is dit de tijd dat we onze rekening maken. We wegen af of het een positieve of negatieve balans is, of het goed of minder goed ging, of het de moeite loonde tijdens het voorbije jaar...

Corsendonca mag terugblikken op een paar mooie en succesvolle activiteiten. Een eerste is ongetwijfeld de publicatie van 'Oud-Turnhout in de jaren Tachtig', zij het dat dit gebeurde op de drempel van 1991. Het succes van dit boek bewijst dat er interesse bestaat in Oud-Turnhout. In het voorjaar wandelden we met een behoorlijk aantal geïnteresseerden langs de Liereman. Een nieuw initiatief dat zeker navolging krijgt. Het heemkundig museum werd tijdens de opendeurdag in september ll. overrompeld. Tijdens het Centrumfeest, ter gelegenheid van St.-Bavokermis, was de opkomst dit jaar minder groot. Misschien kan de Middenstand volgend jaar de toegang tot het museum vrij houden, want met een stand van de Hondenclub voor de ingang - zoals dit jaar - kan men moeilijk spreken van een uitnodiging naar mogelijke bezoekers toe. Op de opendeurdag in de St.-Bavokerk (22 november) verzorgden een paar mensen van Corsendonca mee de rondleidingen. Tenslotte ging ook de tentoonstelling in de Deltaschool (21-22 november) niet onopgemerkt voorbij. Hier werd een behoorlijk aantal bezoekers geteld, en werden eveneens een aantal belangrijke en interessante contacten gelegd.

Intussen stellen wij vast dat ons ledentijdschrift bijzonder gewaardeerd wordt en ... dit jaar telkens tijdig in de brievenbus viel. Het loont de moeite om lid te blijven van Corsendonca. Schrijf daarom zo vlug mogelijk uw lidgeld (200,-) over met bijgevoegd

formulier.

Wij van onze kant wensen u en de uwen van harte een vreugdevol en vreedzaam 1993 toe.

Hugo Miguet
voorzitter

Het grondbezit te Oosthoven in de 18^e eeuw.

Inleiding.

Inherent aan de taal en er ook essentiële mee verbonden, is het gegeven dat de dingen benoemd dienen te worden. Dit geldt natuurlijk niet alleen voor de dingen zelf (zoals tafel, stoel, feest..) maar ook voor mensen (Jan, Maria...) en voor plaatsen. Straten kregen een naam en ook bepaalde gebouwen werden benoemd, bijvoorbeeld pastorie, school, De Heischuur.

Ook om een onderscheid te maken tussen de verschillende gronden (woongebied, akkers, weilanden, bossen...) werden hieraan namen gegeven. De vroegere gebruikers van deze gronden vormden met woorden en begrippen die zij kenden namen die iets vertelden over de betrokken grond zelf.

De ouderdom van deze benamingen.

Deze benamingen kunnen bijzonder oud zijn. Bepaalde namen stammen uit de prehistorische tijd. Het betreft dan vooral water-namen: Maas, Rijn, Demer, Leie, Zwalm.

Uit de vroeg-historische tijd stammen een aantal Romeinse en

Keltische namen: Maastricht, Kasterlee; Lennik, Kemzeke, Moerzeke.

In de vroege middeleeuwen (tot en met de tiende eeuw) werden vooral namen gevormd die eindigden op '-ingen', '-ee', '-beek', '-heem' '-dorp', terwijl de vanaf de elfde eeuw gevormde benamingen eindigden op '-donk', '-laar', '-bos', '-horst'.

Eeuwen lang bleven deze benamingen in gebruik, maar met de invoering van het kadaster verdwenen geleidelijk aan de meeste van deze namen. Immers de namen werden omgezet in nummers: Wijk, Sektie, Nummer. Alleen in landbouwmilieus blijven deze eeuwenoude namen nog verder leven.

De betekenis van deze benamingen.

Bepaalde benamingen zijn tot op de dag van vandaag nog duidelijk. De "quaystraet" (zie verder in de opsomming) bijvoorbeeld zegt iets over de kwaliteit van deze straat: deze was bijzonder slecht berijdbaar. Voor andere namen is de betekenis onduidelijker geworden of onherkenbaar. De "negenpael" en de "luchtermeir" zijn daar mooie voorbeelden van.

Het belang van veldnaamonderzoek.

Veldnaamonderzoek is de wetenschap die zich bezighoudt met de inventarisatie, de lokalisering en de verklaring van deze oude benamingen.

Door veldnaamonderzoek krijgt men een heel duidelijk overzicht over de ontstaansgeschiedenis van een bepaalde levensgemeenschap. Een voorbeeld kan dit duidelijk maken. In de hierna volgende opsomming komt de benaming 'Veldbraak'

voor. De Veldbraak is het gebied dat ligt te Oosthoven tussen Opstal, Heerestraat en Polderstraat en het huidige 'Penneke-straatje'. Het woord is samengesteld uit twee delen, namelijk 'Veld' en 'Braak'. Oorspronkelijk betekende 'veld' een uitgestrekte open woeste vlakte buiten de akkers. Door de bevolkingsgroei van de twaalfde en dertiende eeuw werden er heel wat woeste gronden ontgonnen om tot een maximaal gebruik te komen van de beschikbare gronden. Daardoor werd er heel wat 'veld' landbouwgrond waardoor dit steeds kleinere geografische eenheden ging aanduiden. In het woord 'slagveld' vindt men nog steeds de oorspronkelijke betekenis van het woord 'veld' terug.

'Braak' heeft niets te maken met het braakliggen van gronden, maar slaat op het Middelnederlandse woord 'breken', wat 'ploegen' betekent. 'Veldbraak' duidt dus op de uitbreiding van kultuurgronden.

Naast dit belang voor de nederzettingsgeschiedenis van een bepaalde leefgemeenschap, is het veldnaamonderzoek belangrijk voor de landbouwgeschiedenis. Immers heel wat namen slaan terug op de kwaliteit van de grond of op de gewassen die men erop teelde.

Ook voor de archeologie heeft het veldnaamonderzoek reeds zijn diensten bewezen. Gronden die een naam bezitten waarin het woord 'steen' voorkomt, verbergen doorgaans stenen relikten van oudere gebouwen in zich.

Het veldnaamonderzoek is ook van belang voor de dialectologie, volkskunde en historische geografie. Maar vooral voor genealogen is de veldnaamonderzoek van bijzonder groot belang. Immers grondbezit is in het Ancien Régime steeds van bijzonder groot belang geweest. Door het natrekken in de schepenregisters of in het notariaat van de wijzen van eigendomsoverdracht van

deze benoemde stukken, kan met zekerheid familierelaties vastleggen. Ofwel werden de gronden verkocht of geruild, ofwel ging het eigendomsrecht over via erfenis, waardoor men de zekerheid krijgt van de nagetrokken familierelatie. De benamingen van de gronden en de totaliteit van de te verdelen kavels bieden deze zekerheid.

Een overzicht krijgen van de totaliteit van de gronden is niet altijd evident. In het Turnhoutse stadsarchief bevindt zich echter een uitgebreid en vrij gedetailleerd bedesettersboek (bede = grondbelasting). Het register over Oosthoven, genaamd 'Den sethboek over Oosthoven vernieuwt anno 1736 onder den bedesetter Mathijs Beyens' dat het oude archiefnummer 605 draagt, werd geklapperd. Deze inventaris wordt hieronder afgedrukt. Van elk stuk grond werd nog een fiche opgesteld met daarop de omliggende eigenaars, de fiskale waarde van de grond en de eigendomsoverdrachten.

De structuur van het archiefstuk is de volgende: De bedesetter vertrok vanuit de stad naar Oosthoven. Aan de goormolen begon hij met zijn werk. Eerst registreerde hij de gronden die eigen waren aan een bepaalde boerderij. Hij vervolgde zijn weg met de wijzers van het uurwerk tot dat gans het dorp zijn onroerende belastingen had betaald. Dan vervolgde hij op dezelfde manier zijn werk in Schuurhoven om te eindigen met alle ongebonden (die dus niet verbonden waren met een hoeve) gronden van de twee gehuchten.

Voor de index van deze 959 stukken grond hebben we voor dezelfde structuur gekozen als Mathijs Beyens in 1736.

De eerste lijn duidt de eigenaar in 1736 aan. De tweede regel vermeldt de streek waarin het stuk grond gelegen is en de derde regel omvat de veldnaam zelf.

CORSENDONCA

---

van Beverlo
schutsboom, tegenover de -
x

lokermans anthony
schalienhuys, bij het -
hoeve, de -

lokermans anthony
schalienhuys, bij het -
bloethoeve, de -

bols, norbertus franciscus, heer van Arendonk
x
schalienhuys, het -

selen Adriaen
x
x

mertten willem, willemsone, weduwe van -
rabbaut, in de -
x

vermeulen nicolaes, weduwe en kind van -
clijn luchter meir thiende, onder de -
x

vermeulen nicolaes, weduwe en kind van -
negenpael, in den -

CORSENDONCA

---

negenpael, den -

vermeulen nicolaes, weduwe en kind van -
negenpael, in den -
begijnen ackerken, het -

vermeulen nicolaes, weduwe en kind van -
negenpael, in de -
clijn ackerken, het -

vermeulen nicolaes, weduwe en kind van -
negenpael, in de -
reep, den -

vermeulen nicolaes, weduwe en kind van -
negenpael, in de -
luyckxkens, de -

vermeulen nicolaes, weduwe en kind van -
negenpael, in de
besijnen ackerken

vermeulen nicolaes, weduwe en kind van -
molethiende, in de -
voorsten molenacker, den -

vermeulen nicolaes, weduwe en kind van -
molenthiende, in den -
achtersten meulen acker, den -

CORSENDONCA

---

vermeulen nicolaes, weduwe en kind van -
clijnen luchtermeir, in de
stevens meirgoiren

vermeulen nicolaes, weduwe en kind van -
molenthiende, in de -
meir, den -

vermeulen nicolaes, weduwe en kind van -
rist, op de -
ristacker, den -

wouters jacob, beenhouwer

x
x

geudens jan baptist

x
x

vues jan adriaenssone

x
x

vues jan adriaenssone

x
x

vues jan adriaenssone
rist, op de -

CORSENDONCA

---

uerwerck, het -

vues jan adriaenssone

x
stuyckens acker en den bavelaer

vues jan adriaenssone
rist, op de -
philippens hofstede

vues jan adriaenssone
rabbaut, in de -
scherpen dries, den -

vues jan adriaenssone
clijn luchtermeir, onder de -
meir, de -

vues jan adriaenssone
schalienhuys, achter het -
x

vues jan adriaenssone
clijn luchtermeir, in de -
sneyers veldeken

(wordt vervolgd)
Wim van Hout

'De Roep van de Gans'

Deze zomer werd door Uitgeverij Heibrand, Veldekenstraat 18 te Turnhout, "De Roep van de Gans", het nieuwe boek van de Kempense schrijver Pol Van Eyck voorgesteld.

Pol Van Eyck is een rasechte Kempenaar, geboren en getogen te Turnhout. De laatste 12 jaar bracht hij door in de bossen van Weelde, op de smokkelaarsroute naar Baarle. Gans zijn leven heeft hij geschreven : cursiefjes, korte verhalen en ook uitgebreid proza. Veel daarvan is in de loop der jaren verloren gegaan. Het grootbrengen van een talrijk gezin, samen met vele andere levensperikelen, zijn er de oorzaak van dat Pol nooit tot uitgeven kwam. Daar is nu verandering in gekomen.

- 'De Roep van de Gans' verkoopt in Vlaanderen als een trein en uit alle lagen van de bevolking ontvangt Pol enthousiaste kritieken.

- Zijn volgende boek, 'Nooit zullen wij vergeten', is reeds bij de uitgeverij (vermoedelijke uitgave rond Pasen 1993). Het behandelt hoe kinderen de moeilijke oorlogsjaren 1940-1945 in hun jonge leven hebben ervaren, en dat gezien vanuit hun psychische ingesteldheid.

- Verder staan nog op stapel : 'Wanneer stenen spreken' (vijf jaar uit het leven van een geïnterneerde die jaren opgesloten zit wegens dubbele moord), 'Verborgene tranen' (de Klaasfiguur die 25 jaar gehandicapte kinderen en demente bejaarden bezoekt), 'Lottchen' (het soldatenleven in bezet Duitsland in de naoorlogse jaren), 'Een bord pap en dan slapen' (een meeslepend verhaal dat zich afspeelt in een eenvoudige Kempense dorpsgemeenschap), 'Hallo moeder ... met mij' (een eerbetuiging aan het moederschap).

- Pol Van Eyck schreef eveneens twee dichtbundels : "Opgelapte zolen" en "Kreukels".

Hij schrijft zoals het leven is: met veel gevoel voor eenvoud en natuur. De mensentypen kleurt hij in met gans zijn bewogenheid, levensdrift en markante karaktertrekken. De Kempen ligt hem nauw aan het hart.

Zijn werk 'De Roep van de Gans' kan u bestellen via onze vereniging.

Het is een verhaal ... de eenvoud zelve ! Over gewone ... en voor gewone mensen. Het speelt zich af in de na-oorlogse jaren 1945-1950, jaren van traagzame wederopbouw, smokkel, zwarte markt, wraak na repressie, vergeven en vergeten (?) vetes.

Een restant van wat Hitler via Himmler niet vermoordde: een Jodin, Zigeuners, weerstanders, een Algerijn, een geestesgestoorde ... Ze hebben allen hun rechtmatige plaats in dit boek. Ze wroeten om zich op te werken uit de poel van het oorlogsverdriet. En dat alles met humor, schreien, vrijen, hebzucht en hulpvaardigheid.

Meermaals vinden zij in de natuur de helende zalf van schijnbaar ongeneeslijke wonden. Moeder Natuur die met een volle boezem aan krachtmedicijn en met een geborgenheid zonder weerga de mensen doet begrijpen waar het in het leven om te doen is: mekaar helpen om hier reeds een stukje hemel te verwerven. Zij die de oorlog hebben meegemaakt zullen zichzelf herkennen. Mogen de jongere lezers erkennen dat het allemaal heeft bestaan, zodat zij de ouderen hun respect niet onthouden.

Het boek kost 420,- fr. (winkelprijs 495,-).

U kan het bestellen door overschrijving van 420,-fr. op rekeningnummer 001-1085134-71 van Heemkundekring Corsendonca St.-Bavostraat 9 2360 Oud-Turnhout, met vermelding 'Roep Gans'.

Eventueel kan ook besteld worden bij :

- voor Centrum : Leo Van Hooghten, P. Dielsstraat 23,
  - voor Oosthoven : Wim van Hout, Polderstraat 30,
  - voor Zwaneven : Hugo Miguet, Sprinkhaanweg 4.
- Wij bezorgen dan zo snel mogelijk het boek bij u thuis.

Aanwinsten

- De kring kocht het Huldeboek dr. Jozef Weyns aan: Heemkunde in Vlaanderen, uitgegeven door het Verbond voor Heemkunde.
- Van Mevrouw Sebrechts uit Oud-Turnhout kregen we : een tabakspot, een pijp en een melkkannetje.
- Van Francis Bauwens uit Oud-Turnhout ontving de heemkundekring : "Dictionnaire Grec-Français, 1824", timmermansgerief, het manuscript "Jan Van Eyck" van E.P.E. Schilz, en een aantal fiches "toponymie Arendonk".
- De kring zelf kocht het boek "Klaaske mijn zoon" van Jan Veulemans aan.

Hugo Miguet
Wim van Hout

Nie.

We speelden op het pleintje bij de kerk, jongens en meisjes, bijna allemaal die van het dorp ...

Het knikkerseizoen is weer begonnen. Het komt elk jaar terug en rond dezelfde tijd. Een paar beginnen er mede, de anderen volgen en zulk een knikker is ons dan weer veel waard. Een paar dagen tevoren zouden we hem niet eens opgeraapt hebben en de tijd zal komen dat we er weer niets meer om geven zullen.

Daar op het pleintje is de grond mooi effen en hard en best geschikt om te knikkeren. We gaan helemaal op in het spel. Als Frie Daalman over het pleintje komt stappen, kijken we niet eens naar hem om. Frie draagt een spade op zijn schouder, want er is een mens dood in het dorp en hij gaat er een graf voor delven. Dat is altijd het werk van Frie Daalman. Hij staat nu met zijn rug tegen het kerkhofmuurtje, zijn pijp te stoppen en naar ons spel te kijken. Met een potscherf hebben we een cirkel getrokken in het zand. Daar legt elk van de deelnemers twee knikkers in. Ook de meisjes kampen mede en ze doen voor de jongens niet onder. Nie van Gas is de felste van allemaal. Ze kan ver en raak mikken met haar nieuwe, stalen schieter.

Nie is het jongste kind van Gas, de schaliedekker. Ze is een nakomertje. Haar broers en zusters zijn vele jaren ouder en allemaal getrouwd. Nie is erg mager en te groot voor haar twaalf jaren. Ze heeft een smal, melkweit gezichtje, grote ogen en blauwe adertjes bij de slapen en op haar handen. Iedereen weet het van Nie dat ze niet is zoals de andere kinderen. Ze lijdt aan de vallende ziekte. Als Nie een aanval krijgt, huilt ze om er bang van te worden. Dan komt er wit schuim op haar mond en wat ze vast heeft krijg je niet uit haar handen. Eens gebeurde dat met Nie

in de school waar al de kinderen er bij waren. Met haar ene hand kneep ze een inktpot aan scherven en met de andere perste ze de arm van haar buurmeisje zo blauw als een lei.

De mensen geven er haar vader de schuld van. Omdat Gas een drinker is, zo een van wie men zegt dat hij elke dag een halve liter jenever proeft. Gas heeft een plat, blikken stoopje, dat juist in zijn heupzak past en bij zijn dagelijks gerief hoort. Hij is de hele tijd halfdronken en zo klimt hij op de daken van kerken en kastelen. Toch moet hij er nog altijd voor de eerste keer af vallen.

Van Gas wordt verteld dat hij zich op een keer, in die donkere kelder bij hem thuis, van fles vergiste en zijn stoopje met azijn had gevuld. Toen hij goed en wel op zijn plankje tegen een toren hing, nam hij zijn eerste slok. Beneden in de straat hoorden de mensen hem vloeken. En toen liet Gas het stoopje ledigklotsen over de torenkap en hij kwam naar beneden om het opnieuw te vullen. Azijn bijt in en je kan op die torenkap nog altijd een grijze streep zien.

Voor de rest valt er van de schaliedekker geen kwaad te vertellen. Hij is vriendelijk voor iedereen en hij houdt veel van Nie, alsof hij het aan het meisje wil goed maken wat de mensen van hem beweren. Gebeurt het dat hij helemaal dronken is, dan kan hij week worden en schreien als een kind. Om zijn jongste thuis, om Nieken. Waar mag hij dat toch aan verdiend hebben? Hij gaat elke zondag naar de kerk en nooit heeft hij zijn evenmens in een of ander tekort gedaan. Ze mogen het gerust zeggen, zij die het anders weten! En was er maar ergens een dokter, al woonde hij aan het andere eind van de wereld, de Nieken genezen kon. Hij wil er zijn huis voor verkopen en, geloven of niet geloven, hij zou er het drinken voor laten.

Een schaliedekker wordt dik betaald en die halve liter jenever

elke dag maakt hem niet arm. Bij hem thuis ontbreekt er niets en zo goed als Nie loopt geen ander meisje gekleed. Nu heeft ze weer een volle beurs knikkers, nieuwe uit de winkel allemaal, van die glanzers en in alle kleuren. Maar ze is er erg gierig mede en voor de inzet kiest ze de lelijkste uit.

Jo, die we platzak gespeeld hebben, hij waagt immers te veel, is bovenop het kerkhofmuurtje gaan zitten. Daalman is daar vlakbij aan het graven begonnen. Jo kijkt even om naar de knikkerende bende en dan roept hij:

“Jongens, een been! ... En een doodskop ook al!”

Dat willen we zien.

“Alles laten zoals het ligt!” roept Nie nog en dan hangen we allemaal over het muurtje te kijken.

Daalman heeft reeds een hele hoop uitgegraven, bruine en rogge zandgrond. Een doodshoofd is er niet te zien, maar het been ligt er, okergeel en half vergaan.

“Is dat van een dode mens, Frie?”

“Zeker, vent, levende mensen worden hier niet begraven.”

“En van wie is dat been, Frie?”

Daalman houdt even op met graven. Die weetgrage bengels maken het hem niet gemakkelijk.

“Ja, daar vragen jullie me wat. Hoe kan ik weten wie ze hier in de tijd begraven hebben?”

“Dief! ... Lelijke dief!”

Als een furie stuift Nie weg van het muurtje. We zien nog hoe Jo, die slimme deugniet, een handvol knikkers in zijn broekzak stopt. Hij wil er mede aan de haal gaan, maar Nie is hem te vlug. Ze heeft hem bij zijn oor en sleurt hem tegen de grond.

Ik wil mijn broer ter hulp komen, maar die razende Nie grijpt me bij de arm.

En dan krijgt ze het weer.

“Hoewe-hoewe-hoewe!”

Zo huilt ze en haar handen nijpen als tangen. Jo en ik spartelen van de pijn. Gelukkig voor ons is Daalman daar al en iemand ging Lies, de moeder van Nie, roepen. Met veel moeite kunnen ze ons bevrijden en ze houden het dolle meisje tegen de grond gedrukt. Nie blijft huilen en ze heeft, we kunnen het zien, wit schuim op haar mond. Tot ze plots stil en slap wordt. Ze lijkt wel dood nu.

Daalman zit er op de knieën bij, zwaar te hijgen.

“Dat heb ik nooit meegemaakt,” zucht hij. “Heeft me dat meisje macht in haar handen!”

Ik sta mijn pols te wrijven en laat de jongens zien hoe de nagels van Nie er ingeprent staan.

“’t Is voorbij nu,” zegt Lies en ze likt een druppel bloed van haar hand. “Zo dadelijk komt ze weer bij, we kennen dat.”

Maar Jo is er erger aan toe, we zien het nu pas, want er loopt een dikke streep bloed over zijn wang.

“Kijkt,” roept er een, “zijn oor hangt af!”

Waarachtig, dat ene oor van Jo hangt als een vies en bloedend vodje aan zijn hoofd. Hij tast er eens naar, ziet het bloed aan zijn vingers en loopt huilend weg.

Ik blijf bij de jongens, ik durf voor het eerst niet naar huis te gaan. Even later zien we vader, met Jo voor hem op de fiets, naar de dokter rijden. Van Jo zijn hoofd zien we niets, het zit helemaal in doeken.

De dokter naait er dat oor weer aan. Het is jong vlees, zegt hij, en het zal spoedig genezen. Maar moet minstens drie weken met een verband om zijn hoofd lopen en het zal wel een flapoor blijven.

Die avond komt de schaliedekker bij ons op bezoek. Jo ligt in de leunstoel bij de kachel. Moe van de pijn, de schrik en het huilen, is hij in slaap gevallen.

Ik voel me niets op mijn gemak. Gas komt zeker met klachten over Jo, hij draagt immers de schuld van wat er gebeurd is.

Maar het valt helemaal anders uit. Kinderen zijn kinderen, zegt Gas. En krijgen ze al eens herrie, dan moeten de ouders daarom geen slechte burens worden. Gas wil de doktersrekening betalen.

Dat is al het minste wat hij doen kan.

“Want het valt nog te bezien of de jongen er niets van overhoudt.”

Vader stelt hem gerust. De dokter heeft dat oor goed bekeken. Daar is geen erger kwaad aan.

“En die twee daar zullen ook wel schuld hebben. We praten daar niet meer over en we blijven even goede vrienden. En houd jij je geld maar, Gas.”

Bij mijn weten is het de eerste keer dat de schaliedekker bij ons aan huis komt en ik kan hem nu eens goed bekijken. Zonder die rode neus en die waterige ogen zou hij een knappe man wezen. Vader neemt het sigarenbakje van de schouwplank en moeder schenkt bier.

Zo is Gas helemaal gerustgesteld. Het lijkt zelfs of het hem veel genoeg doet eens bij ons te zijn. Hij kijkt even rond in onze woonkamer en zegt dat het thuis bij hem niet zo gezellig is. Zeker niet op een dag als deze, nu het weer mis ging met Nie.

“Met ons Nieken, neen, daar hebben we het niet mede getroffen.”

“Kan ik begrijpen, Gas,” zegt moeder.

Gas doet een paar straffe halen aan zijn sigaar.

“Ja, je weet hoe het gaat met zulke nakomertjes. Je verwacht dat

niet meer en je vraagt er nog minder om. Ons Lies was al over de veertig en jullie weten ook hoe het met haar ging de laatste weken. Geen haar heeft het gescheeld of ze ...”

Moeder laat hem niet uitpraten.

“Tee en Lom,” en ze kijkt ons dwingend aan, “vooruit, ‘t is bedtijd voor jullie.”

Vader kucht eens en Gas lacht.

“Begrepen,” zegt hij, “daar zijn latten aan ‘t huis.”

Ik versta dat wel. De grote mensen zeggen het als ze over iets praten willen dat door kinderen niet mag gehoord worden.

“Nu al,” pruttel ik tegen, “anders mogen we ...”

“Hoor wat je moeder zegt!”

Als vader er zich mede bemoeit is het geraden vlug te gehoorzamen. Tee is al klaar. Ik begin aan mijn schoenen te prutsen.

Gas zit me te bekijken.

“Die heeft ook al een en ander medegemaakt, geloof ik. Was hij het niet die Scheve Drieken vond hangen toen?”

Daar hebben ze het nu over, vader en Gas, over Scheve Drieken en waarom die zich verhangen heeft.

“Een mens is een wonder dingen,” meent vader. “We hebben Drieken zoveel jaren gekend en hem altijd een brave en stille en hardwerkende mens geweten. Wat voor dwaze gedachten hebben hem in het hoofd gespeeld!”

Gas drinkt eens van zijn bier. Voor hem is de zaak eenvoudig.

“Och, dat zit in de put, dat ziet geen uitkomst meer en dan gaat dat aan het piekeren. Voor een simpele mens als Scheve Drieken deugt dat niet, daar kan zijn hoofd niet tegen. Zo gaat dat.”

Gas heeft zulk geval nog geweten en zelfs van dichtbij mede beleefd. Een van zijn werkmakers, jaren geleden toen hij nog naar de grote werken ging, ver van huis soms, die liet zich zo maar

van een toren vallen. De kranten maakten er een ongeluk van. Dat was nog best ook, maar het was geen ongeluk. Gas zag het gebeuren en hij wist ook waarom die man zich liet vallen.

“Maar hoe gaat het ... Een mens houdt er zich beter buiten en we hebben maar gezwegen toen.”

Moeder legt haar breiwerk neer. We moeten naar boven. Tee staat al bij de deur. Ik heb mijn schoenveter opzettelijk in een knoop getrokken.

Gas vertelt het van die man.

“We hadden een zware karwei toen, een kerktoren in de stad, hoog en scherp als een priem. We hangen er met ons twee tegen, ik en die andere, Frits heette hij, elk op ons plankje. Geen vijf minuten tevoren spreekt hij me nog aan. Over schaliën die de goede maat niet hadden. En dan laat hij zich gewoon van zijn plankje glijden. Hij hangt daar nog even aan zijn ene arm, ik zie het nog altijd gebeuren, en laat dan helemaal los.”

Gas drinkt weer. Moeder vergeet er mij even bij.

“Nu mag ik daar nooit aan denken als ik hoog boven de grond ben. Want dan krijg ik van die kriebelingen in mijn buik en dan moet ik me goed vasthouden, met allebei mijn handen. Je moet het maar medemaken! Je ziet die mens naar beneden schieten en kleiner en kleiner worden. De rest wil je niet meer zien en je knijpt vanzelfs je ogen dicht. Dan kijk je toch en dan zie je dat liggen ginder beneden, een vodje maar van zo hoog. Hoe ik toen zelf van die toren en op de grond gekomen ben, dat kan ik jullie niet vertellen. En van toen af had ik er de smoor in. Ik durfde geen toren meer aan. Een oude schaliedekker gaf me toen goede raad. Een slok jenever, zegde hij, zo af en toe bij het werk. Ik deed het en het hielp. Zo heb ik het drinken geleerd. Nuchter deugt ik niet meer voor mijn werk.”

“En waarom deed hij het, die Frits?” vraagt vader.

Ik zwoeg intussen steeds aan die knoop.

“Om zijn wijf, verdomme! Die was te knap om haar veel alleen te laten. En omdat onze baas van toen overal grote werken aannam, bleven we de hele week en soms langer nog van huis.”

“Lom!”

“Ja, moeder, maar die knoop ...”

“Ze is nog naar hem komen kijken ook. En huilen maar en doen of ze flauw viel. Ba ... Geen vol jaar heeft ze kunnen wachten om met die andere te trouwen.”

Moeder maakt er nu korte metten mede. Ze neemt de schaar en knipt die veter gewoon door.

“Morgen een nieuwe er in en vooruit nu!”

Gas kijkt even peinzend naar de asse van zijn sigaar.

“Ja, het is zoals jij komt te zeggen, een mens is een wonder ding. En we hebben mooi praten van ik zou dit en ik zou dat. Aan je zelf ken je de halve wereld. Zo is daar het geval van ons Nieken. Daarmee loop ik de hele tijd in mijn hoofd. Moet het met dat kind verkeerd lopen de ene of de andere dag, dan kan het gebeuren dat er zo weer een van een toren valt.”

“Toe maar, Gas!” vermaant moeder terwijl ze me voortstuwt naar de kamerdeur.

“Mens, dat Nieken van ons, wat we daarmee al gehad hebben! Het begon al voor ze geboren was. Ik zie ons Lies daar nog in de krampen liggen en ...”

Daar zijn we op de trap en ik hoor niets meer wat Gas verder nog zegt.

Jo blijft beneden. Hij slaapt immers en dan heeft hij nog een pak doeken om zijn oren. Ik houd me wakker tot hij ook naar bed

komt. Moeder komt met hem mede.

“Kijk, Lom slaapt al,” zegt ze.

Ze dekt Jo onder en vraagt of hij nog pijn heeft aan zijn oor.

“Morgen is het al veel beter, ventje.”

Dan gaat ze weg.

“Jo, is Gas nog bij ons?:”

“Ja ... En ik heb alles kunnen horen, zeg!”

Echt iets voor Jo weer.

“En ... wat allemaal?”

“Alles, ook van Nie en van Lies.”

Ik ken mijn broer. Hij gaat me aan het lijntje houden met wat hij nu meer weet dan ik.

“Ba ... ‘t zal wat wezen!”

En ik keer hem de rug toe.

“Lom ...”

“Och, laat me ...”

“Van Nie ... vanwaar ze gekomen is en vanwaar wij ook gekomen zijn ... en waarom de moeders altijd ziek zijn.”

“Ja?”

Ik draai me weer naar hem toe.

“Maar vertel het aan niemand.”

“Je krijgt tien knikkers, Jo.”

“Ba, ik wil geen knikkers, nooit meer.”

“Dan zeg ik het morgen aan moeder, dat je niet sliep en dat je alles hebt afgeluisterd. Neen, ik doe het nu al ... Moeder!”

Jo plakt zijn hand op mijn mond.

“Stil maar! ... Ik zal het je vertellen. Kom, onder de deken, tante Tee zou ons kunnen horen.”

Lang duurt het niet en we krijgen het ook te warm. Maar nu weet ik het van Nie en van de moeders.

En dan zijn we opnieuw de goede maatjes van altijd. Beneden in de woonkamer horen we luider spreken. Gas gaat weg. Zijn zware tred dreunt langs de gevel van ons huis naar de straat toe. Daar horen we de schaliedekker geeuwen, luid en lang.

... We moesten er om lachen.

Leo Op de Beeck

Oud-Turnhout in de krant van toen

In de "Gazet van Antwerpen" van 4 december 1969 lezen we :

Jules "de kantonnier" met kassei geboren.

Bij Jules Valgaeren van Oud-Turnhout biecht lopen is een plezier. Die vent kan uren vertellen. Maar eigenlijk waren we niet daarvoor bij Jules "de kantonnier" binnengelopen. Wel omdat we er lucht van gekregen hadden dat hij, die omzeggens met de kassei in de wieg werd gelegd, een verzameling bij elkaar heeft gehaald van vreemdsoortige stenen uit vele, zelfs verafgelegen landen. En daar wilden we het fijne over vernemen. Miljoenen kasseien heeft hij gelegd en uitgebroken. Zijn vader Eduard Valgaeren, destijds schilder bij Prins de Merode, had een vriend, Louis Aerts, die kasseier en aannemer was. Zo kwam Jules tot dat beroep en begon hij er mee op zijn dertiende jaar. Zijn eerste werk lag aan de kerk te Westerlo waar hij kasseien moest uitbreken en aanvoeren. Dat duurde een jaar. Niet meer had hij er voor nodig om een echte stielman te worden. Terwijl

de bazen in de herberg hun boterham aten, leerde Jules de "finesse". In 1930 werd hij benoemd tot kantonnier op de provinciebaan Turnhout-Mol. Zo verhuisde hij van Herselt en Westerlo naar Mol en Oud-Turnhout (1933) waar hij al veel meer dan de helft van zijn leven slijt en een der bekendste en meest typische figuren uit de gemeente is.

Jules is van dat beroep blijven houden. De oude kassei ziet hij nooit uitsterven, want bij opbraak komen ze telkens aan villa's en andere gebouwen terecht. De kassei is ook de beste fundering voor de huidige asfaltwegen zegt Jules, en met de jaren zal dat stuk vierkante steen nog antiek worden.

Jules "de kantonnier" gaat tuk op zijn verzameling met dewelke hij begon in 1945. De eerste steen bracht hij mee uit Battice, een Waals dorp in de provincie Luik. Jules die altijd een verwoed wiel- en voetballiefhebber was, volgde ook vaak de wereldkampioenschappen. Uit elk land bracht hij een "gedenksteen" mee naar Oud-Turnhout. Zo bouwde hij een serieuze verzameling op. Aannemers die zeer verre reizen ondernamen en die van het vak op de hoogte waren, vrienden van hem, dachten steeds aan Jules.

Eens klauterde de kantonnier op de St.-Gottard waarvan hij beweert het hoogste kruintje te bezitten.

Op de mooie sierstenen uit Noorwegen en heel Skandinavië is hij trots. Ook op de "blok" uit Rusland, de kleinere exemplaatjes aan de Niagara-watervallen en aan het Huron-meer, de Argentijnse, de Griekse, de Amerikaanse, die uit Brazilië, Polen, Spanje, Schotland, Italië, te veel om op te sommen. Want er zijn er van alle landen van Europa en vele van de overzese gebieden. In zijn schouw van zijn keuken zijn acht verschillende steensoorten verwerkt. En van elke steen weet hij de draad precies

CORSENDONCA

---

zitten. Zo is het voor hem een klein kunstje gelijk welk specimen met zijn uit Roemeens staal gefabriceerde hamer met één enkele slag te klieven.

De kantonnier, een reus van een vent, is ook een oersterke kerel, zelfs nu nog ondanks zijn 61. Best is, uit zijn "pollekens" te blijven! Eens zag ik - moet zo wat 20 jaar geleden zijn - hoe hij twee vechtersbazen rond het voetbalterrein van elkaar scheidde, ze secondenlang van de grond tilde, aan elke hand één, om ze dan te waarschuwen met een dreigende vinger.

Aan het "Zwaneven" te Oud-Turnhout hief hij een betonnen boordsteen van 135 kg met één ruk op de schouder voor een wedpartij. En toen hij 17 was, pakte hij met de tanden een zak meel van 75 kg en droeg die binnen. Ook gold het een weddenschap, afgesloten in de herberg van zijn ouders te Westerlo. Cementzakken van 50 kg. droeg hij, in elke hand één, vele tientallen meters ver.

En op Olen-kermis in 1927 stond een worstelaars-barak. Wie zou de sterke man die daar zo uitdagend op het podium te pronken stond, willen te lijf gaan, of ... durven ? Jules nam de uitdaging aan. Bijna al het volk op de markt stoof binnen om te zien wat hij tegen die echte worstelaar uitrichten zou. Geen drie minuten duurde de partij of Jules kneep de man tussen de benen. De worstelaar in kwestie geraakte er niet meer tussenuit, riep tot zesmaal toe om hulp en erbarmen tot Jules, na al het gesmeek gehoor gaf. Als groot triomfator verliet hij de tent.

Uit het archief van Fons Van Gelder, Oud-Turnhout.

Hugo Miguet

ASLK - SPAREN

REEDS JAREN HET MEEST ERVAREN

UW BANK EN VERZEKERINGSTEAM

Agentschap Arendonk
De Valken 8
2370 Arendonk
Tel. 014/ 67.76.96

Agentschap Oud-Turnhout
Steenweg op Turnhout 3
2360 Oud-Turnhout
Tel. 014/ 42.15.28